61. štev. V Ljubljani v soboto 26. maja 1883. Letnik XI.

Inserati se sprejemajo in veljá tristopna petit-vrsta:
8 kr. če se tiska enkrat,
12 „ „ „ „ dvakrat,
15 „ „ „ „ trikrat.
Pri večkratnem tiskanji se cena primerno zmanjša.

Rokopisi
se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija na velikem trgu h. štev. 9, II. nadstropje.

SLOVENEC.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejeman veljá:
Za celo leto . . 10 gl. — kr.
Za pol leta . . 5 „ — „
Za četrt leta . . 2 „ 50 „

V administraciji veljá:
Za celo leto . . 8 gl. 40 kr.
Za pol leta . . . 4 „ 20 „
Za četrt leta . . 2 „ 10 „
V Ljubljani na dom pošiljan veljá 60 kr. več na leto.

Vredništvo je na velikem trgu h. št. 9, v II. nadstropji.

Izhaja po trikrat na teden in sicer: v torek, četrtek in soboto.

Časnikarstvo.

O katoliškem časnikarstvu smo do zdaj govorili ter slišali besede škofa in videli vzor, izgled katoliškega časnikarja. Govorimo danes o časnikarstvu sploh, da sklenemo spet kakor smo začeli s katoliškim časnikarstvom.

Dve reči ali lastnosti opisujete dandanašnjo družbo človeško: radovednost in naglost. Družba hoče vedeti, veliko in razno vedeti, pa nima časa se učiti. Kaj pa hoče dandanašnji bralec vedeti? Ga li res mika prava, globoka veda? Ne, ampak mika ga edino po vsakdanjih dogodkih, primerljajih, kterim bi Nemec rekel „Tratsch“. Da bi presojeval, kaj je temu vzrok, kaj bode iz tega sledilo, o za to ga ni časa, je ni volje.

Kaj pa je nasledek te radovednosti, take naglice? Nasledek je volja, tirjatev brati, mnogo raznega brati, a nevolja s premislikom zarad poduka brati. Nekdaj je malo ljudi čitalo, a kateri so čitali, so čitali zarad poduka, so bili tudi res učeni. Čitali so tudi za tiste, ki čitati niso imeli časa, da so jih o priliki podučili. Nekdanji čitatelji so bili učeni, učeniki.

Zdaj hoče svet le vedeti vsakdanje: danes današnje, juter jutrajšnje, vse drugo bralce ne briga. Zatorej tudi dandanašnji čitatelji ne segajo po učenih knjigah in razpravah, za to ga ni časa, ne volje, ampak edino prašanje je le: Kaj je novega? In kdor to v veči množini in hitrici donaša, tisti je ljubljenec dandanašnje družbe.

Kdo pa dandanes čita? Mar li tisti, ki imajo čas, posebne talente ali dolžnosti stanu? Ne, ampak čita vse od kraja, veliko in malo, staro in mlado, kmet in gospod! In kdo zamore temu vstrezati? Učena knjiga, razprava gotovo ne, ampak le časnik, časnikar. Da — časnikarstvo je značaj dandanašnje družbe človeške. Iz tega se pa tudi takoj in lahko razvidi pomen in imenitnost časnikarstva. Res le časnikar hoče in zamore dandanašnjim čitateljem vstreči, ki hočejo mnogo vedeti in naglo vedeti; vstreza pa s tem radovednosti in naglosti ali pohlepnosti bralcev po novicah.

Kaj bi tudi ne? Časopis pripoveduje le o kratkem, pa od raznih krajev, in vseh štirih vetrov sveta; časopis mnogokrat, dvakrat, trikrat na teden, da, vsaki dan dohaja ter vedno donaša naj novejše; vse to pa donaša, se ve da v lepi, podkupljivi, priliznjeni obliki in besedi. Vladni zastopniki skrbijo, da časopisu tako rekoč peroti sproti rastejo, ker čedalje več je pošt in železnic v naj bolj oddaljene, nekdaj pozabljene kraje.

Iz tega pa sledi še nekaj, na kar malokdo misli. In to je, da enkrat naročen list neznansko vpliva na vse mišljenje, na duševni in telesni obzor čitatelja. In kaj bi tudi ne? Naročen časnik postane gost rodovine in hiše, v katero prihaja, vsakdanji svetovalec, prijatelj tako rekoč ud hišne družbe. Komaj ga pričakujejo; godrnajo, če ga ni, se obveselé, kadar doide; brez časnika se ne dá zajutrkovati in — tudi ne zaspati.

Lahko mogoče, da postane časnik predrzen, razžaljiv in pohujšljiv. Mnogokrat drugi udje družine, hišni oče sam se jezi, ga zaničljivo psuje, pri hribih in dolinah obeta, da mu bode slovo dal, da bode iz družine bacnen; a ko pride čas naročbe le nekoliko neverjetnih novic, osolenih stavkov, priliznjenih prigodbic in — vse je poravnano, vse pozabljeno in odpuščeno, časnik pa spet za četrt, za pol leta naročen. Tako staro znanje med prepirom in ljubeznijo naprej in naprej traja, vsahuje in zopet zeleni — časnikar in časnik oba sta nepogrešljiva nagajivca in prijatelja. Nekdaj, tudi še dandanes je veljala prislovica: „Qui non cognoscitur ex se, cognoscitur ex socio“, „povej mi, s kom se pajdašiš, jaz ti povem, kdo si“; dandanes tudi tega sitnega prašanja ni treba staviti, le poglej kak časnik na mizi leži in popolno varno smeš skleniti, kdo je hišni oče s svojo družino, liberalec ali konservativec, katoličan ali brezverec. Znabiti se bode to komu prehudo zdelo, znabiti se bode tudi marsikdo izgovarjal ali temu ugovarjal; a zagotoviti smemo vsakega, da le malo kedaj (kaj pa, da se na svetu vse primeri), je drugače; izmed stokrat se boš zmotil komaj enkrat. Mar li misliš: Saj to ni res; slabega časnika bi vendar nikakor ne hotel! In če bi ga tudi imel, da vém kaj piše, a vernega prepričanja bi si vendar ne dal spodkopati. Ali dragi bralec, kako se pač motiš!

(Konec prih.)

Listek.

Pot na Venero.

(Dalje.)

Pri prvem vprašanji pa se obotavljaš, dragi čitatelj! In kako bi se ne? saj je to zopet nekaj naravnega. Človek, ki lehko doseže vse službe, kako si izbira, kako pretehtuje, predno se odloči! In tukaj? — Tukaj ni število dve, tudi ne sto, ampak tisoč in tisoč predmetov, ki te zanimajo. Ako se sveti Arktur bolj od sreberne rimske ceste, mika te ta drobni prah bolj, kot bleda debela pika stalnice. Ako ti je rimska palica po eni strani všeč in zraven nerazumljiv slučaj, mika te po drugi strani oni pravilni trikot obstoječ iz treh različnih sozvezdij, mej katerimi leskeče najlepši Orijonov biser, krasni Besteigenze, v malem psu jasni Prokijon, v velikem pa lepa nočna blondinka, zvezda Sirij . . . . In tako naprej. Zato ti bo težko izbirati, težko izvoliti. In morda bodeš zadovoljen z mojim predlogom, da čakava danes solnčnega zahoda, in prvo zanimivo zvezdo izbereva si v predmet današnjega premišljevanja.

Precej potem, ko se je pomaknilo zlato solnce za obzor in pustilo za seboj le še svitle spremljevalke, lahke meglice, v spomin na današnji dan na nebu, prižigovati nam začne svetlo-temni mrak lučice na nebu kakor prižigalec svetilnice po mestu.

In prva zvezda, ki jo ugledava, je tebi vže za mladih let znana večernica. Kmalo za solncem se je prikazala, in kmalo za solncem bo izginila, kajti le še mali lok ima prehoditi za nas, da potem za naše antipode vzhaja kot danica.

Zato si jo uglejva dobro, da nama ne izgine popred, predno zbereva svoje misli. Kako je mikavna njena visokost; kaj čuda, ako jo je krstil zvezdoznanec z imenom, ki je venčalo nekdaj Venero, boginjo lepote.

Njena luč je opozorila vže stare Grke. Homer jo imenuje narsvitlejšo zvezdo na večernem nebu. Drugi jo primerjajo radi enakosti svetli danici, ki je pa po naših pojmih eno in isto. Slavni Pitagora je menda to vže uvidel. Sploh so stari pesniki polni njene hvale. In tudi novejši strunarji, ki so sicer zvezdnatemu nebu malo prijazni in skoro o samem vinu in ljubezni sanjarijo in o srčnih bolečinah tožijo, niso pozabili Venere v svojih pesmah. Saj je pa tudi ona narbolj zanimiv planet za nas.

Vsaka premičnica ima gledé zemlje svoje posebne lastnosti, a nobena se ne odlikuje s toliko znamenitnostmi nego Venera. Ta je najlepši in najsvetlejši planet, pride zemlji narbližje, njena z zemlje opazovana brzina je narvečja, ona je najbrže dala povod slavnemu Koperniku, da je izrekel idejo o planetnem nebu, idejo, ki ga je krstila očetom zvezdoznanstva; opazoval je namreč, kako Venera oziroma zemlje spreminjava svojo pot. Kmalu se približuje zemlji, kmalu odmiče. Njeni premer se vidi včasih sedemkrat večji od včasih. Od kodi neki ta nepravilnost, vprašalo se je, saj vendar druga trupla kot solnce in luna pravilne loke opisujejo. In glej! Njegov ženij je premagal težave s tem, da je misliti začel, kake bi se pač premičniceve srage videle še solnca. In prepričan je bil, da so srage vseh premičnic pravilne, kakor naše zemlje; nam se le radi tega vidijo krivlje, ker gledamo z nestalnega stališča naše zemlje, ki je mej tem časom, ko si prebral te le vrstice, vže 20 milj na svojem potu za sabo pustila.

In vendar je ravno Venera Koprniku povzročevala narvečje preglavice: Ako je temu

Spomnimo se beneških Slovencev.

(Izv. dopis.)

Pred tremi meseci prinesel je „Slovenec“ dopis, v katerem se obrača pozornost Slovencev na rojake naše v Beneškem. Kazal je na nevgodno njihovo stališče, rekoč, da ni le vlada svetna protivna njih napredku v obziru narodnostnem, ampak žalibog i duhovska. Trdil je, da so šole po vsem italijanske, tako, da se o slovenščini niti ne čuje ne. Mladi naraščaj duhovenski vzgoja se najprej v nadškofijskem malem in po dovršenih študijah gimnazijalnih v velikem semeništi videmskem (Udine). Toda gojenci niti v prvem, niti v drugem zavodu ne slušajo miloglasne besede materne. Da še celo strogo prepovedano je, pečati se z onim jezikom, v katerem jim je kasneje oznanovati besedo Božjo rojakom svojim. Ker mladi duhovniki v dolgih letih svojih študij niso le prav nič napredovali v jeziku domačem, ampak mnogo pozabili, sledi, da le neradi in prisiljeni govoré slovenski. In dalje, ker so se izobrazili izključno le v tujem duhu in jeziku, mučijo jezik slovenski tako, kakor da niso rojeni Slovenci, ampak Italijani. Tužna majka Slovenija! —

Dovoljujem si danes častite čitatelje „Slovenca“ opozoriti na dopis „z beneške meje“ v zadnji številki „Soče“, kateri govori o bratih naših na Beneškem. Priznati moram, da sem se veselil prebravši omenjeni dopis; kajti v njem se pripoveduje, da se je tudi tam v zadnjem času začelo obračati na bolje. Dopisnik vé povedati, da se je do sedaj skoraj brezizjemno zaničevana in zanemarjena slovenščina jela nekoliko negovati, osobito pa pri nadarjeni mladini. — Da si je strogo prepovedano pečati se z maternim jezikom, vender si na skrivnem naročajo knjige in časopise slovenske, koje prav marljivo prebirajo. — In družba sv. Mohora privabila je letos nekaj novih udov. Kdo bi ne bil vesel tega napredka? Dalje izraža omenjeni dopis upanje, da bodo mladi duhovniki, navdihnjeni s pravim duhom narodnim, pridno negovali slovenščino in se pošteno trudili v narodu ljubezen in navdušenje, ne pa zaničevanje blagoglasne besede slovenske vzbujati.

Končá pa omenjeni dopis „Soče“ z besedami: „Bog blagoslovi početje mladih narodnjakov na Beneškem. Avstrijski Slovenci naj pa enkrat resno mislijo na zanemarjene brate, naj pomagajo novim rodoljubom, da jim srcé ne upade. Naj pomislijo, da gré za dobiček celega naroda, kateremu ohraniti 30.000 ljudi je toliko, kakor večim narodom ohraniti jih milijon. Kdor je resnično vnet za blagor naroda, mora biti tudi vnet za prebujenje dremajočih bratov. — Toraj na noge bratje! Pomagajte s knjigami, z razumnim sovetom, kolikor morete. Naj ne bode moj glas, glas, ki se votlo razlega po puščavi“. —

Vem, da je vsa pozornost vaša obrnjena na bližnje volitve v deželni zbor, vender pa se drznem, blagovoljne čitatelje „Slovenca“ opozoriti na zadnje besede dopisnika v „Soči“. — Žalostna istina je, da smo Slovenci v zadnjih 10 letih po številu manjši, kakor nam kaže zadnje ljudsko štenje. Lepo ravna, kdor pridno naroča in prebira časnike slovenske; dober rodoljub je oni, ki podpira „Čitalnice“, „bralne društva“ in druge narodne naprave. Toda po besedah pesnikovih:

„Dolžan ni samo, kar veleva mu stan,
Kar more, to mož je storiti dolžan!“

vse to ne zadostuje, ako hočemo ohraniti narodni naš obstanek. Malo nas je sicer, a vender od vseh strani prežé na nas sovragi. Podvojimo tedaj sile naše in prihodnost bo naša!

Kdor ima tedaj knjige, katerih sam ne potrebuje, hitro naj je pošlje sl. vredništvu „Slovenca“, katero je bilo že izreklo, da je pripravljeno knjige v ta namen poslane sprejemati in je na dotično mesto odposlati. Vi pa duhovniki slovenski, od nekdaj prva podpora narodne naše stvari, in vi dijaci, upanje naše bodočnosti ter vsi Slovenci vkupni: spomnite se Slovencev beneških!

Politični pregled.

V Ljubljani, 25. maja.

Avstrijske dežele.

Češki deželni zbor je imel dosihmal 83 Čehov in 152 vstavovercev in osebne „virilne“ glasove. — V novo izvoljenem zboru ima biti 242 glasov. Vstavoverci računijo na 70 glasov, tedaj bodo v prihodnjič v veliki manjšini. Da se spremeni deželni red in volitveni red za deželni zbor je treba treh četrtin vseh glasov (182) in pritrditi morate temu dve tretjini (121). Ako izostane 70 vstavovernih, tako nimajo Čehi tri četrtine vseh glasov, ampak k večemu 172 glasov.

Na Tirolskem so bile volitve v deželni zbor za selske občine 22. t. m., bili so konservativci izvoljeni razen v enem okraji v Južnih Tirolih ne. Danes v saboto 26. t. m. volijo mesta, v ponedeljek 28. t. m. mesta in kupčijske zbornice in v sredo voli veliko posestvo. Obraza deželni zbor ne bode spremenil, dasiravno bode na dveh krajih treba voliti novih poslancev.

Prihodnji teden se začnejo nove volitve za ***Galicijo***. Vse stranke so si postavile na čelo pospeševanje gmotnih koristi. Osrednji volitveni odsek za zahodno Galicijo in za Krakovo je postavil v 19 okrajih kandidate, večidel zemljišne posestnike.

Sodnijska preiskava zoper poslanca ***Schönerer-ja*** ni spravila nič obteživnega na beli dan; ali ni hotel nobeden pričati zoper njega ali kaj? Morda, da se vladi ne zdi dostojno, da bi narejala mučenike iz razsajalcev in govornikov po krčmah. Najhujša osoda je zadela, kakor povedano, dva dijaka, ki sta bila tačas ko Schönerer pri glasovitem komersu. — Sicer pa menda Bismark sam ne mara za njegove tako rešenja potrebne prijatle v Avstriji, ker znan je njegov izrek o „Herbstzeitlose“; on želi, da bi Avstrija naslanjala se na svoje narodnosti, a v Nemčijo se ne vtikovala. Star je že njegav izrek: Težišče habsburške monarhije se mora prestaviti v Budapest. Ako je Bismarku resnica s to politiko, tedaj mu nemški nacijonalci nič ne vstrezajo, ako zdihujejo po nemškem izveličanju. — Sicer je pa res, da prusko prijateljstvo še ni v ognji skušeno, v mirnih časih je marsikdo prijatelj, ki se o priliki v sovražnika prelevi. Tedaj tudi tukaj velja: Zaupaj, ali glej komu. — Da se pa Schönererju ne bode las skrivil, so nekateri že naprej prerokovali, in nemški nacijonalci že vedo, zakaj so tako nesramni v svo-

---

tako, ogovarjalo se mu je, zakaj ne kaže različnih sprememb (faz); zakaj ne vidimo njenih krajcev, in njenega ščipa, kakor ga opazujemo na meseci? . . . Težko je bilo možu braniti se vsim, a ostal je vedno kakor skala neomahljiv pri svojem načelu. Poznejša generacija (rod) je s pomočjo daljnogledov pričala o trdnem prepričanji resnice veleuma. Znani Galileji je prvi opazoval na Veneri vse štiri spremembe.

Ako si več dni zapored poiščemo mej solnčnim spremstvom Venero, opazili bodemo, da se vsaki dan véča in svitleja postaja. Začetkoma nij bila dosti večja od Merkurja, in nij svetila dosti bolj, kot ta nagajivec v svoji narveči gloriji, kedar nam je viden, in se ne tišči skrit preblizu solnca. Čez kakih mesec dni pa je njena svetloba vže merodajna na nebu. In tako se nam nekaj časa sem vedno v svitlejši obleki in v mičnejši obliki prikazuje kot oznanjevalka njenega vzhoda ali zahoda, in izjemoma nam je vidna tudi po dnevu pri polni solnčni luči, vspešno se boreča proti solnčnim žarkom ki jo zavidljivo gledajo kot nepotrebno na nebu, hoteči jo zadušiti. Slednje pa se zgodi, rekli smo, le izjemoma, takrat kedar Venera v svoji svitlobi napredujoča dospe do narvečjega bleska, ki ga prejema od solnca, ako je 40° vzhodno ali zahodno oddaljena od njega. Takrat pa je svetla tako, da v oči sili celó navadnemu možu; posebno ako je prikazen zvečer pri vgodnem vremenu, kakor leta 1716, ko je ljudstvo v Londonu smatralo to za čudež in sanjarilo o znamenjih preteče nesreče; ali leta 1750 v Parizu, kjer je radi tega po mestu nastal tak vriš, da je policija morala razkropiti druhali sè silo. In vendar se prikazen ponavlja vsaj v osmih letih enkrat ob istem času.

Čudno in dvomljivo pa se bo zdelo navadnemu človeku, ako mu poveš, da sveti večernica v svojem ščipu narmanje, narlepše pa v svojem zadnjem krajcu.

Res je to samo na sebi nekako nasprotno, a tu treba kakega navadnega pojasnila in ves dvom bo v kraji.

Mislimo si na mizi luč, ki naj predstavlja solnce. V enaki velikosti s plamenom pa naj se premika kaka kroglja, narbolje globus, okoli luči. Dotični opazovalec naj stoji pri miru na enem mestu. Takrat ko mu je kroglja narbližje, kaže mu temno stran in kedar je nardalje, obsevana je polnim svitom. To naj si sedaj v mislih prenese na svetovne razmere, in uvidel bo, zakaj da Venerin krajec pri ne dosti več kot 5 miljonov milj oddaljenosti od zemlje sveti bolj, kot polni ščip pri blizu sedemkrat manjši daljavi.

Take mičnosti podaja večernica ali danica nam kot opazovalcem; astronomu pa je še vse druge važnosti, njemu je Venera vse in vse Venera, on si še svoje vêde skoraj misliti ne more brez tega neogibnega pogoja. Saj mu pa tudi rešuje narvažnejše vprašanje, katero si je od nekdaj stavil človeški duh, namreč, daljavo jednega izmej naših narvečjih dobrotnikov, svetlega in gorkega solnca. Njegove daljave bi sicer še slutiti ne mogli; kajti ako hočem soditi, kako visoko nad menoj da plava orel, znana mi more biti vsaj velikost njegovega trupla, in iz dozdevne velikosti potem še le sklepam, da je jako jako visoko v zraku, ker se mi vidi ta ko neznaten. Jednako bi pa pri nebeških truplih sklepati ne mogli, ker nam je neznana tudi njih prava velikost, dokler nam je neznana njihna dalja. Zadovoljiti bi se morali s podmenami, katere pa imajo večjidel, kakor nas skušnja uči, jako lehko podlago: tako Plinijeva, ki ima solnce samo za 12krat oddalneji od lune, ker svoje spremembe ponovljati začne še le čez 12, luna pa vže čez en mesec, ali Pitagorova, ki solnce postavlja še za tretjino bližje od Plinija.

(Dalje prih.)

jem obnašanji do vlade in do drugih narodnosti.

Iz Zagreba. Pred nekaterimi dnevi je bila letos druga velikanska pravda zarad zločinstva vstaje in javne sile zoper prebivalce celih občin in se je končala, kakor lahko vsak naprej vidi, ko ni porotnih sodeb, da so bili obsojeni skoraj vsi zatoženi.

Javne obravnave so marsikaj spravile na dan, kar čudno osvetljuje ravnanje nekaterih vladnih oseb do prebivalstva, tako, da je ljudstvo pričakovalo, da bodo obsojeni zarad zlorabe vradne oblasti taki gospodje.

Nihče ne more in tudi ne sme zagovarjati upora, a reči moramo, da se ljudstvo, prosto, delavno in selsko ljudstvo, ne vzdiguje drugače zoper oblast, nego kedar pride do skrajne meje. — Kmečko ljudstvo niso mestni postopači, ki se dostikrat vzdignejo zoper oblasti ker delati nočejo, mislimo tukaj na tiste berače, ki so razsajali in razgrajali v mestni ubožnici; a to ne kmet. Trpí in trpí, pričakuje pomoči od oblasti, zanaša se, dokler se ga obup ne loti, a ta je slab svetovalec, in ubogi kmet pride iz dežja pod kap. Sedaj pa spreglejte vi, ki imate oblast v rokah, kajti sumljivo je za vsako vlado, ako se nje podložni vzdigujejo zoper njo. Še Tiberij je rekel svoje dni: ovce smemo striči, a ne s kože devati.

V ogerskem državnem zboru je vprašal poslanec Jranyi kupčijskega ministra, ali misli gledati na to, da mojstri zadosté dolžnostim, katere so prevzeli nasproti pekovskim pomočnikom, kar se tiče snage po stanovanji in tudi kar se tiče časa za delo. Podpiraje svojo interpelacijo, kaže govornik na to, da se s tako skrbljivostjo od strani vlade zapreči socijalnemu gibanju. Res beseda vredna ljudskemu zastopniku! Ako bode vlada skrbela za delavce, ne bodo več poslušali hujskačev, ki jim na ušesa trobijo: pomagajte si sami, saj vidite, da nam nihče noče pomagati! Vlada, ako bode srbela za delavce in jih varovala oderuhov, bode na laž postavila vse take naklepe. Previdni delavci bodo spoznali blagi namen vlade, in sploh ne bodo poslušali teh ki jim govore le o vstaji in prevratu. Apopostoli vstaje so večidel ljudje, ki neradi delajo, takim res nihče ne more pomagati, a drugače je pri teh, ki sami store, kar morejo, tem se že pomaga, ako jim je država porok, da pošteno delo najde zaslužek.

Vnanje države.

Iz Moskve 23. maja. Danes v sredo ob 10. je prišel presvitli nadvojvoda Karl Ludovik in njegova vzvišena soproga v Moskvo, sprejeli so ju vsi veliki knezi tu bivajoči in velika knjeginja Marija Pavlovna. Visoka gospoda je šla potem v stanovanje, ker ju je obiskal car. Obiskal je car tudi druge prince vladarskih rodovin in se je potem vrnil v poletno palačo v Neskučni gaj. Slovesna napoved, kakor običajno tri dni zaporedoma, je bila vže naznanjena. Do nedelje miruje vse javno delovanje. Mesto izgleduje bolj mirno. —

Laško ministerstvo Depretisovo je ponudilo izstop in kralj ga je sprejel. Ker je Depretisu naročeno novo ministerstvo sostaviti, menda ne bode med novim in starim mnogo razločka.

Iz Bukarešta, 22. maja. Zbornici ste bili otvorjeni. Prestolni govor je za trdno prepričan, da Evropa ne bode segala v pravice Rumunske države, ker je nezavisna in ne zahtevala, da Rumunska izpelje, česar sama ni sklepala in kar ni potrdila. (Te besede se tičejo gotovo dunavske pogodbe, pri kteri Rumunski niso dali določilnega glasu, dasiravno se tiče vožnje po Dunavu, ki teče po Rumunski zemlji.)

S pritrganjem plače se odgovarja na ***Francoskem*** duhovnom, ki povzdigujejo svoj glas zoper brezbožne šolske bukve. Minister pravi, to ni nikakor preganjanje; država samo hoče, da se postave zvršujejo. Prav tako so govorili tudi rimski cesarji, ki so v imenu države kristjane morili. Tukaj naj se vendar nikar ne govori o svobodi vesti. Pošten človek hoče to, kar v srci veruje, tudi javno pokazati, svobode vesti in tajnega verskega prepričanja tega vendar država nikomur ne more prepovedati, zato ni treba dovoljenja. Država sicer hoče veljati vsemogočna, a vsevedna ni.

S Francoskega. Nekatere postave sedajnega postavodajočega zbora celo republikancem presedajo. Tako n. pr. postava, ki daje prostomavtarjem pravico po svoje pokopati tiste osebe, katere so se jim v življenji zavezale s podpisom, da nočejo biti pokopane cerkveno. Postava je bila dana; ker se je že večkrat primerilo, da so osebe, katere so se prostomavtarjem zavezale pismeno, pozneje živele po kršansko in tako bile tudi pokopane. — Pred letom in dnevom so odpravili tudi cerkveno prisego, a sedaj jim tudi ta postava dela preglavico. Ta teden bi bila imela priseči dva delavca pri obrtnijski razsodniji, kamor sta bila kot uda vpeljana. Prisego na postavo sta zavrgla kar na ravnost. Da se postavam priseže pokorščina in zvestoba, mora biti postava dobra tako, da se po nobeni ceni ne sme dati prestopiti, takosta govorila. To pa nama ne pride na misel. Priseževa tedaj na svojo vest, pred svetom pa na revolucijo, a nikdar ne bova prisegala na postavo, katero so naredili bogatini, da tarejo niže ljudstvo. — Ta dva bi prisegla tedaj na postavo, kakršno bi sama naredila, in spolnovala jo toliko časa, dokler jima dopade.

Selski župniki, katerim so plačo ustavili, dobivajo sedaj le po 900 frankov iz državne kase. Učeniki dobivajo po 1000 ali 1200 frankov — v mestih pa po 1800 do 2400 frankov. Vendar je v troškovniku 50 milijonov več za šole, mislijo namreč vstanoviti nekake više začetne šole (4000 vsega skupaj), v vsakem kraji po jedno za dečke in za deklice posebej.) Za šole mislijo potrositi 1 milijardo. Postava zarad odprave povratvših hudodelcev bode potrebovala 40 do 50 miljonov frankov.

Stroški za kolonijalno armado bodo znašali 45 milijonov. Za vojno in brodovje se bode tudi več potrebovalo, isto tako tudi za Tonkin. Sploh stroški rastejo na vseh straneh. Za prihodna leta bode kakih 200—300 milijonov več stroškov. Prihodki pa ne rastejo, marveč se znižujejo, namreč pri colnini in pri vžitnem davku. Znano je, da vsako leto primanjkuje kakih 200—300 milijonov, tedaj bode po vodi splaval marsikak načrt republikancev.

Pismo iz Rima do škofov na ***Irskem*** obsoja ravnanje Ircev proti Angleški vladi, graja pobiranje za prekucijske namene. Kristjanu sicer ni prepovedano poganjati se za zboljšanje svojega stanja, a prepovedana so hudodelstva v ta namen. Tudi je prav naberati doneske za uboge Irce, a zavreči so take zbirke, kedar se z njimi le strast podžiga, in sovraštvo vnema. Posebno je pa obsoditi ravnanje teh, ki pravijo, da se iz teh doneskov spoznava pravo domoljubje, in tako so marsikateri prisiljeni, da darujejo bolj iz strahu kakor iz prepričanja. Duhovnom in vzlasti škofom se prepoveduje, priporočevati „Parnelov zavod“ (Parnell testimonialfond,) ali kakor koli odobrovati to naberanje. Na Irskem je to pismo zbudilo velik hrup. Pravijo, da jim je angleška vlada to nagodila. Hočejo v Rim poslati posebno poslanstvo, da razjasnijo razmere na Irskem. Drugi pa zopet pravijo, ničesa ni treba storiti, papeževo pismo govori samo do škofov, ali z duhovniki, ali če ni drugače, tudi brez njih se mora delati za Parnell-a. Vklubu papeževemu pismu so tudi preteklo nedeljo poberali v cerkvah po nekaterih krajih za Parnelov zavod. V Mullaghu, kjer župnik podpisovanja ni dovolil v cerkvi, so postavili mizo pred cerkvijo, kjer je bilo nabiranje.

Izvirni dopisi.

Iz Cerkelj na Corenjskem, 28. maja. Dne 21. maja došla nam je redka čast, imeti v svoji sredi preblagorodnega deželnega predsednika, gosp. Winklerja. Došel je prevzvišeni gospod, v družbi okrajnega glavarja kranjskega, gosp. Merka in gosp. grofa Pačeta iz Kranja, kjer se je vdeležil pogreba ranjcega knezoškofa Vidmarja, o polpetih popoldne v Cerklje.

Obiskal je visoki gospod tukajšnega preč. gospoda župnika in gosp. župana, ogledal si je, spremljevan od domačih in nekaterih drugih od pogreba se vračajočih gospodov, župnijska poslopja in vrt, potem cerkev, kjer se ravno vklada nov cemetni tlak iz tovarne g. barona Pittelna blizo Dunaja, in šolo.

Prav povoljno se je deželni predsednik čez vse izrazil. Jako mu je tudi dopadla tukajšna v resnici lepa okolica. Iz Cerkelj odpeljal se je visoki gospod proti Berniku, da si ogleda cesto, po kteri se bodo meseca julija peljali presvitli cesar na popotvanji iz Kamnika v Kranj. Vsi, ki so imeli čast spremljati prevzvišenega gospoda predsednika in ž njim občevati, so občudovali njegovo ljubeznivost in prijaznost in po njegovem odhodu izrekli so le to željo, da bi ljubi Bog tako skrbnega deželnega očeta ohranil še mnogo let v prid deželi kranjski in v korist narodu slovenskemu.

Hrvatska, 17. maja. (Konec.) Ti bukovinski Madjari, imenovani Čangi — ktere je Jožef II naselil v pet vaseh (poleg Rusov in Rutenov), štejejo več tisoč duš, ter so znali ohraniti si svojo govorico in skromno živeti ob enem, kar je Bog dal, dasi tudi so bili zunaj krone sv. kralja Štefana.

Njihovi soplemenni ljudje med Tiso in Donavo jih niso pozabili, ter so jim pošiljali pope in učitelje, ter negovali dušno zvezo z Ungarijo, dasiravno Čango-Madjari niso prosili za udomovinljenje. Čangi so sicer siromaško pa v miru živeli z Rusi in Rusini, in ni se jim po glavi vrtela misel o „kulturni misiji“, ktero jim hočejo sè vso silo naprtiti enodnevni peštanski državniki.

Naj le išče madjarska gospoda z levice in desnice Čange kazati svetu, kakor nasip proti ugnezdenim slovenskim in nemškim, vender ti prelepe svote davka izpeljejo v državno blagajnico Ungarije, čeravno se ne čutijo Madjare po srcu in po krvi; Čango-Madjari, obdani od vseh strani, dali so se speljati na led; čez 2000 jih je prodalo svoje pošteno, dasi siromaško imetje, ter so v triumfu, kakoršnega še niso videli nobeni kolonisti tega sveta, krenili v — „obljubljeno deželo“. Pred njimi so se kazali sami Potemkimovi gradje. Kjerkoli so skozi šli, povsodi so jih gostili s klobasami, s pijačo in smodkami, na postajah so plapolale trobojnice; tem siromakom pa, ki so bili iznenadeni s tako sijajnostjo, tekle so solze iz oči, koreniti Madjar Odeschalchi jih pozdravlja, prihod njihov preslavlja, ter seriozno govori kakor pravi fakin madjarskega šovinizma. Mi drugi ki smo videli lažnivo to sijajnost, smo obžalovali siromaške Čange, ker so jih kar naravnost sleparili! Sleparstvo to, so spoznali Čangi sami, ko so jih odpravljali proti — Pančevo.

Goloroke ljudi so posadili na močvirna tla. Brez hiše, brez pluga, brez živine, pod milim nebom brez ničesar razen dvojih rok in nekaj prtine. Gospodje „organizatorji“ kalonij so kazali toliko plitvoumja, tako norsko vrtoglavost, kakor da niti besede niso vedeli od one osnove, po kteri je delal nekdaj Jožef II. Njegovi naseljenci so dobili varno streho, polje, živino, drva, takorekoč cel „fundus instructus“, treba je bilo poprijeti se le dela.

Vsem tem garancijam ne vidiš v najnovejši madjarski igri nobenega sledu. Zdaj pa

goni ljudi na delo — ki ga ne znajo, in ki ga morda niti nečejo. Nagnali so jih, naj delajo nasip okoli Tise. Službeno je dokazano, da dobri dve tretjini jih ni za delo, to se pravi: da so se za „povrnitev“ v domovino madjarsko oglasili le taki, kterim se je zljubilo povživati trud drugih — goljufni „organizatorji“ pa so jim bajhali in lagali o dobrem, brezskrbnem življenji „doma“ (v Madjariji). Delavniši Madjari so mogli živeti v Bukovini čez 100 let, pa bi bili mogli tudi zanaprej, brez skrbi pa se ne živi ne tamkaj ne okolu Pančevega.

Cela ta stvar ima svojo podučno stran. Madjari niso nikdar tajili, da s tem hočejo pospeševati madjarizacijo med Srbi in Rumuni, ki sede na jugovzhodu Ungarije, in da povzdignejo „narodno gospodarstvo“. Mi pa mislimo, da bo prav nehvaležna stvar. Kajti prvič: tista pest „za delo nesposobnih ljudi“, bo težko pomogla iz blata izvleči madjarske finance, pač pa (kakor kaže predigra te kolonizacije). Madjari si obešajo novo breme na vrat. Že zdaj zahtevajo par milijonov za pomoč, „da se ne osramote pred svetom“; tistih par sto za delo nesposobnih Čangov, kedaj bodo ti sè svojim delom namestili žrtve, ponudene jim po financijah. Drugo je pa to, da naseljenci po svoji ozki inteligenciji bodo težko kedaj pionirji madjarskega duha, kakor se kažejo tudi slabe pionirskemu delu na potiskih nasipih. Javil je ta, da tistih par sto „za delo sposobnih ljudi“ ne bo ne duševno ne materijalno moglo ustavljati se pretežnemu številu Srbov in Rumunov, če tudi bi jih ti z inteligencijo ne nadkrilovali. — Mi vidimo, kako jim prečijo vsakršni napredek, ljudem odprtega uma, žilavih rok, pohlevne narave: zdravi temeljni narodne ekonomije, na škodo državne blagajnice — ker 5—6 milijonov, to je lepa krpa. Nasproti pa se kličejo ljudje omejenega uma, volje za delo slabe, in ko bi tudi voljo imeli, k takemu delu neučene.

Zatorej je toliko vpitja v madjarskih časnikih, dasiravno so krivi vlada in vetrovni organizatorji in časnikarstvo. Zdaj pravijo, da se mora pomagati premotenim bratom, da je treba opustiti luxus v sprejemanji Čangov, in vendar je sam njih prihod prav luxus.

Kakšen je Madjar, prevzeten, samovesten, edini gospodar — takošen in pa tudi neveden je v onih prašanjih, ki se tičejo obstanka države. Kakor je vrtoglav gledé teh kolonij, še bolj vrtoglav je presojajoč našo kraljevino. Nedavno je pisal eden madjarskih listov, da če ne bode dežela pomagala naseljencem, jo bodo Čangi preklinjevali in zaničevali. To se že godi. H.

Domače novice.

(Mestna seja) je bila p. torek 22. t. m. od 6. do ½10 zvečer. Navzočih je bilo 26 občinskih svetovalcev. Važnejši sklepi so bili: Živinski trg se ima preložiti na prostor pred klavnico z 10. oktobrom 1883 in nakupi se za to potreben prostor od Antona Siške, Elije Predoviča in Marije Kubelke vsega skupaj nekako 4 orale za 5500 gld. — Denar se vzame iz mestnega posojila po 5%. Predlog g. E. Predoviča, da se mu da mestna tehtnica v najem za 200 gld., se zavrže. — Alojziju Korsiki se dovoli. da sme preložiti javni pot, ki pelje na Vrtačo preko njegovega na novo kupljenega zemljišča, a stavi se cela vrsta pogojev, katere ima spolniti.

(Pota po tivolskem gozdu) so popravljena. S tem je drugim prelepim sprehajališčem, s katerimi se sme Ljubljana v resnici ponašati, pridejano še eno. Hvala zato gré narodnemu mestnemu zastopu.

(Viljem Ogrinec,) okrajni sodnik v Metliki, nekdanji narodnjak, je pretekli petek blizo poludne umrl. Bil je v mladosti, če se prav spominjamo, še kot dijak, spisatelj mnogo slovenskih, zlasti zvezdoglednih daljših in krajših spisov v slovenščini. Nadejali smo se, da nam doraste narodni strokovnjak v tej reči, a izcimil se je narodni nasprotnik v vseh rečeh. Bog mu bodi milostljiv sodnik!

(Imenovanja). G. Franc Tomšič, adjunkt pri dež. sodniji, je postal okrajni sodnik v Postojni. G. Jan. Novak, višji rudniški svétovalec v Přibramu, je imenovan rudniški ravnatelj v Idriji. G. Czermak je dobil naslov in značaj višega rudn. svetovalca.

(V Kranji) je najbrž v naglici nekdo zamenjal biret z letnicami 1859, 1869 in 1879, ter ga vzel gospodu, kateremu je za-nj zarad mnogih vzrokov prav žal, ter prosi, da se reč „Slovencu“ naznani, kjer bo dobil v plačo lastni biret nazaj.

Razne reči.

— Tabor v Istri bode dne 3. junija — pri lepem vremenu — in sicer v Brezovici (Materija). Istrski Slovani so se začeli vzbujati in društvo „Edinost“ v Trstu jih hoče podpirati. Da bode pa tabor imel večo veljavo, želeti bi bilo, da bi se tudi bližnji kranjski Slovenci — posebno Notranjci v obilnem številu vdeležili, ter s tim pokazali bratovsko ljubezen do še tužnih Istranov. Posebno društva naj bila dobro zastopana.

— Spremembe duhovščine v Tržaški škofiji: Č. g. Jos. Omers je izvoljen za župnika v Lonkah blizo Kopra. — Č. g. Anton Kranjec je postal duh. pastir v Dutovljah. — G. J. Kralič je f. oskrbnik v Moščenicah.

— Z Rake na Dolenjskem. Dasiravno je vreme bolj hladno, kakor pretoplo, se vendar nesreča po toči že glasi. Pri nas je pobila pretekli teden tri vasi precej hudo, ter učinila mnogo škode. Od štajarske strani čujemo, da se je bila toča še veliko popred oglasila, napravila pa zato nekoliko manj škode, brez katere se vé da nikoli ni.

— V Celji so volili 20. t. m. zastopniki selskih občin sodnijskih okrajev v Celji, Laškem, Vranskem, Gornjemgradu, Slovenjegradcu, Konjicah, in Šmarije deputacijo 12 mož, ki se bode poklonila cesarju pri njegovi navzočnosti v Celji.

— Iz Zagreba. Strašen potres 9. novembra 1880 je poškodoval vse cerkve v Zagrebu in okolici, in več časa ni mogla biti v njih božja služba. Stolna cerkev še sedaj ni popravljena, in oo. frančiškani so cerkev za silo popravili, nabirali so prostovoljnih darov, da so mogli cerkev toliko vrediti, da je sedaj božja služba notri! Stolp so mogli podreti, tudi samostana nekaj pustiti v razvalinah, ker zarad stroškov ni bilo mogoče dalje zidati. — Vpraša se vendar, zakaj so čč. oo. frančiškani toliko časa čakali, in niso prej začeli s popravo, ker je vendar nujna potreba, ko je bližnja stolna cerkev še sedaj zaprta. — A zvedlo se je te dni, zakaj so oo. frančiškanje toliko časa odlašali s popravo oziroma nabero prostovoljnih darov. Kralj. deželna vlada, odsek za bogočastje in uk dne 25. maja 1881 št. 2840 je v dopisu do nadškofijskega konsistorija obljubila, da hoče samostan in cerkev o. o. frančiškanov na deželne stroške obnoviti, in da hoče za cerkev 11.000, a za samostan privoliti za sedaj 3000 gld. Svoto za to potrebno delo ima dobiti iz deželnega premoženja. Kakor brž bode glavnica za zidanje zagotovljena, se bode potrebno zaukazalo. — A kralj. dež. vlada dosihmal ni izvršila, kar je obljubila. Zastonj je bilo vse moledovanje, da tukaj ne gre samo za oo. frančiškane, marveč gre za katolike, ki nimajo kam v cerkev hoditi k sveti maši. In tako je prišlo, da je bila cerkev skoraj tri leta zaprta, in da je samostan tega reda, ki si je toliko zaslug pridobil za Jugoslevane, sedaj v razvalinah, in se vsakemu misel vriva, kako daleč da pridemo v deželi, ako ni pravih mož na odličnem kraji.

Ako pa kraljeva vlada v taki stvari ne ostane mož beseda, vendar se sme vprašati, koliko se je zanašati na druge obete, ker se dostikrat zapreke druge vrste vmes vstavljajo.

— V Bosni je padel meter visoki sneg, ki je veliko škode učinil, vzlasti sadnemu drevju.

— Misijonar Dichtl iz Hartuma je prišel v Gradec, in bode tam nekaj časa bival. V zadevah misijona bode pozneje šel na Dunaj in v Kolin. Konec septembra se misli nazaj povrniti v Hartum.

— Reč o grozovitem Majlathovem zavratnem umoru je zdaj razjasnjena. Kakor so hudodelniki zdaj spoznali, je Javor nož in vrvico za to kupil, sicer pa druzega ni vedel, ker mu niso zaupali. Sponga je grofa prijel, pa ker se je branil, sta padla na tla, tedaj je priskočil Pittely, grofu vrv okoli vratu vrgel in ga davil. Berecz je na straži stal. In tako se je hudodelstvo izvršilo.

— V Hildesheimu (Hanoveransko) stolnega kapitelna ni več. Umrl je zadnji kanonik Fr. Ludovik Wehmuth, ki je bil 39 let v kapitelnu. Globoko ganjen naznanja preč. škof iz Hildesheima rekoč, da je ranjki petim škofom služil v dejanji in besedi, večkrat je bil genaralvikar in delaven, dokler mu niso moči opešale. Sedaj je ostal škof sam in vse breme je na njegovih ramah, ker še škofija nima vikarja. To je sad kulturnega boja!

Umrli so:

19. maja. Janez Essig, krojač, 18 let, Poljanski nasip, št. 50, tuberkuloza.

21. maja. Marija pl. Lazarini, polkovnikova hči, 13½ l., Turjaški trg št. 2, difteritis.

23. maja. Selma Petrič, sod. pristava hči, 9½ m., Gospodske ulice št. 6, davica.

22. maja. Marija Dešnak, krojačeva žena, 36 let, Zvonarske ulice št. 3, sušica v grlu. — Viljemina Kozelj, sedlarjeva hči, 17 dni, Marija Terezija cesta št. 6, božjast. — Viljem Ogrinc, c. k. okrajni sodnik, 38 let, Purgstalske ulice št. 16, tuberkuloza. — Jožef Stravs, 70 let, Poljanski nasip št. 5, starost.

V bolnišnici:

21. maja. Janez Smole, župnik, bivši v Zgornjem Tuhinu, rak v ječeku. — Alojzija Kastelic, krojačeva hči, 1 mesec. — Francesco Moroso, dninar, 50 let, delirium tremens.

22. maja. Marija Sone, gostija, 64 let, starost. — Janez Pirih, 68 let, bolezen v trebuhu. — Fr. Močnik, gostač, 57 let, Pleuritis dextera.

23. maja. Marjeta Obulnar, gostija, 46 let, vodenica.

Naznanilo.

Deželna blagajnica se preseli iz svojih dosedanjih prostorov ter bo začenši od petka dné 25. t. m. uradovati začela v hiši na cesarja Jožefovem trgu št. 1 (stara hranilnica) in sicer v tem redu, da bode blagajnik nameščen pritlično v prostorih c. kr. plačilnega urada, likvidatura deželne blagajnice pak v prvem nadstropji na desno tikoma prostorij c. kr. glavnega davkarskega urada.

Od deželnega odbora kranjskega
v Ljubljani dné 21. maja 1883.
Grof Thurn,
dež. glavar.

Posebne klobuke
z zlatimi ali svilnimi motozi

o slavnosti prihoda Nj. veličanstva cesarja Franca Jožefa, prodaja po nizki ceni (4 gld. in več po želji in naročilu prečastitih gospodov)

Pribošič,
gledališne ulice št. 6.

Izdajatelj in odgovorni vrednik *Jožef Jerič.*

Tisk „Katoliške tiskarne“ v Ljubljani.